

En el centenari de les *Normes ortogràfiques*

ISIDOR MARÍ (president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans)

Aquest article fou pronunciat pel seu autor el dia 31 de gener en la Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans en la commemoració del centenari de les Normes ortogràfiques. Pel seu interès, us l'oferim.



Mila Segarra, Isidor Marí, Salvador Giner, Josep Massot i Joan Francesc Mira

FOTO: JORDI PARETO

La lingüística moderna ens ensenya que les llengües existeixen encara que no disposin de representació escrita. De fet, una bona part de les cinc o sis mil llengües del món no tenen una tradició gràfica. Segons això, l'escriptura i, doncs, l'ortografia, no serien lingüísticament indispensables. I és cert que constitueixen segurament la part més autònoma, més convencional o, si voleu, més arbitrària de la normativa d'una llengua. Des del punt de vista estrictament lingüístic, això és així, i aquest és un dels motius pels quals la Secció Filològica ha decidit que el capítol relatiu a l'ortografia s'editarà en una publicació específica, paral·lela a l'edició

de la nova gramàtica que està acabant de confegir.

Però les llengües no són únicament objectes d'anàlisi, de descripció o de codificació per als lingüistes, sinó que per damunt de tot són l'instrument més poderós que tenen les societats humanes per a ordenar la realitat; per a organitzar, acumular i transmetre els coneixements; per a interactuar i transformar l'entorn per mitjà de l'acció col·lectiva; per a construir el seu propi univers cultural i per a fer una aportació singular i específica al coneixement universal. I, en totes aquestes funcions, tant la història cultural de la humanitat com la nostra pròpia trajectòria col·lectiva ens demos-

tren clarament que l'escriptura és la tecnologia més central i més indispensable en el desenvolupament de qualsevol civilització. L'escriptura manual, l'escriptura mecanitzada, la impremta artesanal i després industrial, les tecnologies informàtiques actuals d'escriptura i de processament del llenguatge en general...; la complexíssima diversitat de manifestacions de l'escriptura i dels escrits, entrellaçats amb tots els altres llenguatges i modalitats de comunicació, ha arribat a ser el medi en què una cultura i una llengua —la nostra també, per descomptat— es juguen el futur.

No hi ha cap paradoxa entre aquestes dues afirmacions aparentment

contradictòries: hi ha llengua sense necessitat d'escriptura, però sense la plenitud de l'escriptura no hi pot haver plenitud cultural ni plenitud col·lectiva, nacional.

Aquesta és la importància de l'acord ortogràfic que Fabra i l'Institut van proposar ara fa cent anys i que avui commemorem. I aquesta commemoració, que obrim avui amb aquest acte i que s'estendrà al llarg de l'any, arreu dels territoris de llengua catalana, constitueix una bona ocasió per a observar els paral·lelismes i les distàncies entre les transformacions, els trasbalsos i les aspiracions que vivia la societat catalana als inicis del nou-cents i les que vivim ara, al començament d'un nou mil·lenni carregat de reptes i de promeses.

Des d'ara mateix, d'una manera semblant al que vam fer durant l'Any de la Paraula Viva, amb motiu del centenari de la Secció Filològica, totes les activitats vinculades amb aquesta commemoració, des de les més institucionals i acadèmiques fins a les més àmpliament participatives, amb els documents essencials i el ressò que ja han començat a trobar en els mitjans de comunicació, els podreu seguir per mitjà de la pàgina que hem obert al portal de l'IEC, amb l'adreça <http://normesortografiques.espais.iec.cat/>.

Avui fa exactament cent anys, el 31 de gener de 1913, des de les pàgines de *La Veu de Catalunya*, que es donava la màxima difusió a les *Normes ortogràfiques* publicades una setmana abans per l'Institut.

I Enric Prat de la Riba, amb un article titulat *Per la llengua catalana*, evidenciava la plena consciència que tenien, tant ell com l'Institut, de la importància central d'aquelles normes per al futur de la societat catalana. Em sembla oportú que ara en recordem alguns passatges.

En primer lloc, Prat de la Riba afirmava la necessitat d'un model de llengua literària per a arribar a la plenitud nacional:

«Crear una llengua literària és l'obra cabdal d'un poble. La possessió d'una llengua literària és la consagració de la nacionalitat» —deia.

Més endavant expressava amb encert que és precisament l'existència d'una llengua literària comuna el factor que converteix en positiva la creativitat dels dialectes:

«Allavors l'activitat dialectal, que sempre continua, deixa d'ésser un perill, ja no pot portar a la trituració de la llengua. Ja, en comptes de matar-la, la tonifica, com els aires del camp tonifiquen la sang de les ciutats.»

I afegia:

«Nosaltres tenim una llengua literària formada pel treball de nombroses generacions. Però aquesta llengua nostra, al caure Catalunya com a poble, va restar durant segles sense conreu literari, sense poetes, sense filòsofs, sense estadistes, i al tornar a la vida de les llengües literàries, havia ja passat l'hora florida del Renaixement clàssic, que va portar a les altres parles migevals, germanes de la nostra, la sang de les civilitzacions hel·lènica i llatina, i les va enfortir, depurar i fixar en formes i lleis definitives.»

«Així s'ha trobat la llengua catalana en la situació d'haver de formular la seva gramàtica, depurar i completar el seu lèxic, fixar la seva ortografia, quan ja totes les altres llengües tenien aconcluida aquesta tasca; i en circumstàncies tan desfavorables com l'actual.»

D'aquí venia, deia Prat, la necessitat de la llengua catalana de recórrer en el temps més breu possible el camí que altres llengües havien pogut fer en condicions polítiques normals:

«La tasca que les altres llengües podien acomplir reposadament, sense apressar-se, és, doncs, per a nosaltres, de la més extremada urgència. Hem d'aixecar la nostra llengua al nivell de les altres, hem de donar-li tots els atributs, tots els elements, totes les perfeccions que necessita per a lluitar i vèncer. [...] Ja que no ha tingut el català l'evolució normal de les altres llengües llatines, ja que no ha tingut en els segles del Renaixement ni té encara

avui un Estat que hagi imposat o pogués imposar des de dalt formes úniques, definitives, donem-nos-les espontàniament, lliurement, nosaltres mateixos, per aclamació, per patriòtica renúncia de totes les preferències individuals o d'escola; establím-les per unànim plebiscit de tots els catalans.

«Per a preparar, per a fer possible aquest plebiscit, va crear la Diputació de Barcelona l'Institut de la Llengua Catalana, a dins del ja gloriós Institut d'Estudis Catalans. La tasca que té encomanada és molt complexa, afecta a tota la vida i l'expansió del nostre idioma, però en primer terme la Diputació va assenyalar-li la missió d'estudiar i votar, amb la intervenció de tots els elements de l'Institut, normes ortogràfiques per a la llengua catalana a l'entorn de les quals pogués fer-se la convenció, la unitat tan desitjada.

«Per primera vegada aconpleix avui l'Institut aquesta missió altíssima, unificadora de l'idioma, donant normes ortogràfiques per a escriure la llengua catalana. La nostra resposta, l'actitud de tots els catalans, ha d'ésser, per primera vegada també, depositar preferències personals i conviccions i hàbits i repugnàncies i arguments i discussions; i acceptar resoltament, unànimement, devotament aquestes normes.»

No va ser pas fàcilment ni d'una manera immediata com la societat catalana va respondre a aquestes invocacions de Prat de la Riba. Tanmateix, i per sort, no sols les normes ortogràfiques, sinó el conjunt de la normativa que Fabra i l'Institut van promulgar entre 1913 i 1932, van ser generalment assumides en arribar els anys trenta del segle passat.

Avui, amb pocs matisos, l'ortografia catalana està tan establerta com la de les altres llengües veïnes. I el desenvolupament dels recursos expressius del català —especialment intens al llarg del segle que ha transcorregut— permet afirmar, com deia Carles Riba, que la nostra llengua és indefinidament apta per a qualsevol funció comunicativa pròpia de les societats més avançades.

No podem ni volem oblidar que hi ha encara factors importants d'inseguretat lingüística en els parlants, que manca encara consolidar una confiança plena de la societat en les capacitats de la llengua catalana. Com podria ser d'una altra manera, si hem viscut dècades de proscripció, en què els catalanoparlants no han pogut aprendre ni cultivar normalment la seva llengua en tots els usos públics? Com podríem trobar-nos en un context en què no es produïssin vacil·lacions entre els usuaris, si fa poques dècades en què comença a ser ensenyada i usada públicament la nostra llengua, i encara és objecte de les maniobres més innobles de marginació per part dels poders estatals? Com podríem imaginar que tothom hagués adquirit una competència lingüística satisfactòria, si han arribat en poc temps als territoris de llengua catalana milions de persones que tenen una llengua originària diferent?

La Secció Filològica i tot l'Institut d'Estudis Catalans mantenen el compromís fundacional de proporcionar a la societat les orientacions normatives necessàries. Confiem que al llarg

d'aquest any culminarà l'actualització de la gramàtica normativa i que consolidarem les formes adequades de cooperació amb els dos grans sectors socials que han contribuït sempre —i han de contribuir especialment ara— a la vehiculació social d'aquestes orientacions normatives: el món educatiu i el món de la comunicació.

Totes aquestes són tasques i dificultats importants, però que tenim capacitat de resoldre junts, si sabem articular les dinàmiques culturals, les econòmiques i les polítiques.

Sí, també les polítiques. Ja hem sentit que fa un segle Prat de la Riba parlava d'Estat i de plebiscit. Ara aquestes expressions ja no són conceptuals o metafòriques, sinó que han esdevingut, al cap d'un segle d'aquell article, la condició indispensable per a aconseguir la igualtat i la plenitud de la llengua i la cultura catalanes: com apuntava fa un segle Prat de la Riba, ara ja és urgent aconseguir un Estat que assumeixi d'una manera completament inequívoca la llengua catalana com a llengua nacional i es comprometí del tot, sense reserves i amb tots els mit-

jans d'un poder sobirà, a situar el català en termes d'igualtat entre totes les llengües d'Europa i del món, a fer del català una llengua comuna i usual en tots els àmbits de la vida social —reconeixent i aprofitant el capital humà que representen totes les altres llengües presents en la nostra societat, però distingint nítidament el caràcter de llengua nacional, històrica i patrimonial inherent a la llengua catalana.

L'Estat espanyol ha demostrat de sobres i reiteradament que no vol ser pas aquest Estat. És, per tant, el mateix Estat espanyol el que ens indica que no tenim cap altre camí fins a la igualtat lingüística, cultural i nacional més que la construcció d'un estat propi. Seguim, doncs, les seves indicacions.

És ben possible que la formació d'un consens social generalitzat entorn d'aquest objectiu sigui tan difícil com ho va ser el consens entorn de les normes. O potser més. Però ningú no pot pretendre que renunciem a la igualtat. Perquè hi tenim dret, perquè sabem que la podem aconseguir, i perquè més tard o més d'hora l'aconseguirem. ♦

centresanta
clara



VOLEM OBRIR LES PORTES DEL CENTRE SANTA CLARA



Des del seminari del Poble de Déu estem
rehabilitant l'antic monestir de Santa Clara de Vic.

**PEDRA A PEDRA HO
ACONSEGUIREM. COL-LABORA!**

Pots fer ingressos o transferència al compte **0075 0122 07 0600194031**

Més informació: infocsc@spdd.org
www.centresantaclara.org

Moltes gràcies!